

TÜRK YURDU DERGİSİ

Erdem KARACA

Osmanlı Devleti, XIX. yüzyılın ikinci yarısında artık varlığını devam ettirme noktasında bir hayli zorlanmaya başlamıştır. İktisadi açıdan yarı sömürge haline geldiği gibi, sık sık Avrupa devletlerinin müdahalelerine maruz kalmış, ayrıca bağlı halkların milliyetçi hareketlere başvurarak ayrılmak istemesi nedeniyle de oldukça zor durumda kalmıştır. Çöküş sürecinin son bulması için çare arayan Osmanlı aydınları ve devlet ricali, sosyo-politik çözümler üretmek, dönem dönem Osmanlıcılık, İslamcılık, Batıcılık, Meşrutiyet gibi birtakım çözüm önerileri ortaya atmışlardır. Zamanla bu çözüm yollarının/politikaların yanında, farklı bir çözüm önerisi olarak, yavaş yavaş Türkçülük/Türk Milliyetçiliği fikri de ortaya çıkmaya başlamıştır.

18. yy'dan itibaren Arap ve Bizans kaynaklarından yararlanarak İslamiyet öncesi Türk tarihini araştıran Avrupalı şarkiyatçıların (Fransız Joseph de Guignes ve Leon Cahun, Macar âlimi Arminius Vambery, Alman W. Radloff, İngiliz E. J. W. Gibb, Danimarkalı V. Thomsen vd.) Orta Asya ve Türkler hakkında yaptıkları araştırmalar ve yayınladıkları çalışmalar/eserler, Osmanlı aydınlarını ve devlet ricalini etkileyerek, onları Türk tarihi ve Türk milleti konusunda oldukça bilgilendirmiştir. Bu süreçte Türkçülüğün ilk belirtileri edebiyat alanında görülmüş olup; Şinasi, Ziya Paşa,

Ahmet Vefik Paşa, Ali Suavi gibi aydınlar sade Türkçe ile eserler ortaya koymaya ve Türk kültürünü araştırmaya başlamışlardır.

İlk meşrutiyet deneyiminin akamete uğramasından yıllar sonra 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte ülkede Türk Milliyetçiliğini savunan ve yaymaya çalışan oluşumlar/yapılar ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki, 1908 yılında kurulan "*Türk Derneği*" dir. Siyasi özellik arz etmeyen ve safi kültürel iddialarla kurulmuş olan bu dernek, 1911'de "*Türk Derneği*" adlı bir de dergi çıkarmaya başlamıştır. Sadece yedi sayı adedine ulaşabilen bu dergide yayınlanan Türk Tarihi ve Osmanlı'nın o günkü toplumsal yapısı üzerine yazılan makalelerde, temelde dil sorunu ele alınmış ve dilde sadeleştirme çalışmaları yapılmıştır. "*Türk Derneği*"nin ardından, milliyetçilik esasına dayanan ikinci oluşum ise Mehmed Emin (Yurdakul) öncülüğünde 31 Ağustos 1911'de kurulan "*Türk Yurdu Cemiyeti*" olmuştur. Cemiyet ayrıca kendi adıyla anılan bir de dergi çıkarmaya başlamıştır. Ancak kuruluşundan kısa bir süre sonra aynı amaca hizmet eden ve daha kapsamlı bir dernek olan "*Türk Ocağı*"nın kuruluşuyla faaliyetlerini durdurmuş olup, üyeleri ise "*Türk Ocağı*" çatısı altında bir araya gelmiştir. Yayın hayatına devam eden "*Türk Yurdu Dergisi*" ise, "*Türk Ocağı*"nın resmi yayın organı olarak varlığını sürdürmüştür. Derginin program ve izleyeceği yol; Osmanlı coğrafyasındaki Türk unsurunun haklarını korumak, Türk Milliyetçiliğini yaymak ve Türk

dünyasının her yerinden acı tatlı olayları haberleştirerek, Türk âleminin menfaatlerini korumak şeklinde belirlenmiş olup, ilk sayıdan itibaren bu esaslara uygun bir politika izlenmiştir. "*Türklerin Fâidesine Çalışır*" sloganıyla yola çıkan derginin an itibarıyla sloganı "*dilde, fikirde, işte birlik*" (İsmail Gaspıralı) ilkesidir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin de ilgi gösterdiği derginin ismini (Türk Yurdu) Mehmet Emin koymuştur. Mehmet Emin'in 1911 Ağustos'unda Erzurum'a Vali olarak atanması üzerine yerine derginin müdürü olarak Yusuf Akçura geçmiştir.

Derginin yayımlandığı dönemde; iki Balkan savaşı, bir dünya savaşı, bir istiklal savaşı, bir Bolşevik ihtilâli yaşanmıştır. Osmanlı toprakları milyonlarca kilometrekareden hızla küçülerek 780 bin km²'ye düşmüştür. 780 bin kilometrekarelik topraklarda ise, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ortaya çıkmış; büyük siyasi, sosyal ve kültürel hadiseler meydana gelmiştir. Bu siyasi, sosyal ve kültürel hadiselerin her adımının "*Türk Yurdu*" sayfalarında takip edilmesi olanağı bulunmaktadır.

Dergi; 30 Kasım 1911-15 Ağustos 1918 arasında (10 Ağustos 1914-6 Aralık 1914 tarihleri arası hariç) toplam 161 sayı olarak büyük çoğunlukla on beş günde bir yayımlanmıştır (ilk devre). "*Milli Mücadele/İstiklal Harbi*" döneminde yayım hayatına ara verilmiştir. Ekim 1924 tarihinden itibaren 162. sayısı ile aylık olarak "*Türk Ocakları merkezi heyeti tarafından neşrolunur*" ibaresiyle

tekrar yayın hayatına başlamış ve Mart 1931’de 233. sayısı da yayımlanarak kapatılmıştır (ikinci devre). 1942-1943 (üçüncü devre), 1954-1957 (dördüncü devre), 1959-1968 (beşinci devre), 1970 (altıncı devre) yıllarında yayım hayatına zaman zaman ara vereyerek devam etmiştir. 1987’den günümüze kadar da yayım hayatına (yedinci devre) devam etmektedir.

Osmanlı harfleri ile basılan sayıların, harf devriminden sonra ulaşılabilir ve okunabilir olmasını önemseyen dergi yetkilileri, 1997 yılında “*Türk Yurdu*” nun eski yazıdan yeni yazıya çevrilmesi fikrini gündeme getirmişlerdir. Planlama çerçevesinde; transkripsiyon çalışmasında, 22 cilt eski yazıdan çevrilerek, 26 ciltlik bir külliyyat ortaya konmak istenmiştir.

Dergi, okuyucuyla buluştuğu günden Şubat 1929’a kadar 205 sayı, 22 cilt olarak eski yazıyla yayımlanmıştır. Transkripsiyon çalışması esnasında *Türk Yurdu*’nun halen devam eden yayın ebadı göz önüne alınmıştır. Ciltlerde ise farklı bir yol takip edilmesi uygun görülmüştür. Orijinal ciltler sıralamada muhafaza edilmek şartıyla iki veya daha fazla cilt bir araya getirilmiştir. Yeni harflere çeviride ortaya çıkan imla meselesi ise, yeni imla kuralları dikkate alınarak aşılmıştır.

Çanakkale Muharebelerine Dair

1914’te başlayan Birinci Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti’nin bu savaşa dâhil oluşunu ve de

Çanakkale destanını kendine has üslubuyla okuyucularıyla paylaşan “*Türk Yurdu*”, ilk sayılarında şu şekilde dile getirmiştir: “[...] *İtilâf-ı müselles ve yamaklarının Hârb-i Umûmî’den umdukları mal-ı ganimetin belki en yağlı parçası şark-ı karîb (yakın doğu) olacaktı; Cihan Harbi de kısmen bizim yorgan için kopmuştu. Bu, böyle iken Devlet-i Osmaniye’nin harbe iştirak etmemesi hiç kabil olabilir miydi? [...] hayatımız, yurdumuz, istiklâlimiz, istikbâlimiz üzerine çıkan kavgaya yabancı ve seyirci kalmamız, hatta caiz olabilir miydi? Sırf askerî ve sevkülceyş bir nokta-i nazarımdan Devlet-i Osmaniye’nin 1914-1915 harbinde bî-taraf kalması imkân hâricinde idi; mevzi-i coğrafyamız iktizası, bî-taraflığı-mızı bile mutlaka tarafeynden biri lehine kullanmak mecburiyetinde kalacaktık [...] Bununla beraber hukûk-ı beyne’-d-düvelin vücûdiyetine inanmak safvetini henüz kaybetmemiş olan Hükûmet-i Osmaniye, harbin ihtidasında bî-taraflığı muhafaza eyleyebilmek ümidini besliyordu. Birçok şeyleri değiştirecek olan bu azîm harbin hatırası olmak üzere kapitülasyonların ilgasına karar vermesi de sulhperverliğinin bariz bir delili idi. Lâkin hakikat rüzgârının anîf (sert) bir darbesi bütün bu tatlı hayal ve ümit dumanlarını bir anda dağıtıverdi: Komşumuz Rusya’nın boğaz medhaline (girişine) kadar yaklaşmış bizi ateşten bir daire ile evimizde hapse kalmış Osmanlı topraklarını ateşledi; kurban bayramının ilk gününden itibaren Devlet-i Osmaniye fiilen dünyanın en büyük devletlerinden üçüyle harbe girişmiş*

oldu. Birkaç gün sonra Rusya, İngiltere, Fransa ve müttefikleri ile hâl-i harp üzere bulunduğu Bâbıâli tarafından ilân da olundu. [...] Devlet-i Osmaniye’nin 1914 Harb-i Umûmî’sine iştiraki, tarih-i Osmanî’nin fevkalâde mühim bir vakıasını teşkil ediyor, İtalya ile uzun süren bir harpten çıkmayı müteakip [...] dört Balkan devletinin hey’et-i müttefikasıyla savaşmış hayli yorulmuş olan devletin; şimdi üç mühib ve muazzam devletle harbe girmesi ne demek olduğunu iş başında bulunanlar bilmiyor değildi. [...] Artık bu son Türk ve İslâm devleti için bütün iktidarını sarf ederek, bütün fedakârlıkları göze alarak, son ihtiyatlarını öne sürerek, bu kavgayı ecel ve i’lâya erkekçesine karar vermekten gayri çare yoktu. Hükûmet-i Osmaniye bu kararı verdi ve kararında haklıdır. [...] Vaziyetin azamet ve mehabetiyle mütenasip tedbirler alındı. Cihat ilân edildi. Âlem-i İslâm ile hüseması arasında çıkan bu melhame-i kübrâda, bütün ehl-i İslâmın [...] Sancak-ı Peygamberi etrafında toplanmaları şer’an farz olduğuna dair fetâvâ-yı şerife isdar olundu. İslâm kardeşimiz ve bitişik komşumuz İran, resmen ittifaqımıza dâhil olamadıysa da fiilen muâvenet-i daderânesini esirgemedi. Osmanlı-İran kümesine Afgan’ı da ilhak ederek bir Müslüman ittifaq-ı müsellesinden bahs olundu. Rus, İngiliz tebası Müslümanların ruhen fikr-i cihada merbutiyetleri anlaşıldı. İngiltere’nin Mısır’da yaptırdığı darbe-i istibdat, Mısır’ın makam-ı hilâfete derece-i merbutiyetini gösterir bir mihenk oldu; bir operet kralı gibi sahneye çıkardığı Sultan Hüseyin

tebasının hakikî muhabbet ve hürmetini asla hâiz olamadı. Devlet-i Osmaniye, kuvve-i maddiyesini de bu harpte muvaffakiyetle istimal etti: Şark ordusu Kafkasya'nın cenubunda [...] Rusların hiçbir yerde ciddî galebelerine mahal vermedi. Bu ordunun bir kolu Azerbaycan'a geçerek, bu kardeş eyaleti müstevli Moskofların vücudundan kısmen temizlemeye muvaffak oldu. Cenup ordusu [...] Süveyş Kanalı'nda Büyük Britanya İmparatorluğunun boğazını sıkacak bir vaziyet aldı. Karadeniz donanmamız Rusya sahillerini birkaç defa topa tutarak o havalide biraz unutulmuş olan Türk korkusunu tekrar hatırlattı. [...] Nihayet Çanakkale Boğazı önüne toplanmış en kuvvetli bahri devletlerin birçok drednot ve süper drednotları, [...] iki hafta [...] adam büyüklüğünde binlerce mermi atmakla geçirdikleri hâlde, ne askerî, ne siyasî hiçbir ciddî neticeye vasil olamadılar. Kale-i Sultaniye Boğazı'nın kahraman müdafileri, [...] dev kadar gemiden daha sağlam olduklarını bilfiil ispat ettiler... Türkçüler, Devlet-i Osmaniye'nin İtilâf-ı müsellese açtığı harbi, bir mefkûre muharebesi suretiyle telakkî ettiler. [...] Kafkas Dağları'nın cenubundaki Rus vilayetlerinde istiklâl ve hürriyetleri nez' (bozulma) olunmuş Türkler çoktur. Bu harpte muvaffakiyet, onların tahîsine (geleceğine) hizmet edecektir. Bu mefkûrevî unsur, eski Osmanlı harplerinin hiçbirisinde yoktu. Harbin bir kısım Osmanlılarca din cihetinden diğer bir kısım Osmanlılarca millet cihetinden ideal bir harp olması, fedakârlıkları arttırdı: Mekâtib-i

âliye talebesinden genç ve güzide birçok Türk yavruları, mahza (yalnız) esir milletdaşlarını kurtarmak yüksek ve büyük emeliyle şark ordusuna, Kafkas hududuna koştular. [...] Mefkûre asla ölmez [...] zaferden zafer ilerleyerek yazar. Azametli ve heybetli vakıalar, idealin tenemmüvüne (gelişmesine) en müsait şeraittir; büyük hâdiseler, büyük emellerin gıdasını teşkil eder. Kös-i cihad, uyuşmuş, uykuda kalmış İslâmlara tehlikeyi veya seheri hatırlatıp, onları uyandırmaya, çalışıyor; onları yakınlaşmaya, birleşmeye çağırıyor; Türklüğün kurtarılması emelinin tahakkuka başlaması ise, şarkta yeni bir hayatın doğduğunu, gazilerle şehitlerle gösteriyor. Bu cihetle, 1330 senesinde kopan büyük haileye (acıya) bakarak, insanlık nâmına müteessir olsak bile, onun yine bir kısm-ı beşeriyet olan şarkın, Türk ve İslâm dünyasının intibahına mebde olabileceğini düşünerek müteselli ve hatta memnun olabiliriz. [...] Küttüb-i mukaddese haber vermiyor mu ki mukaddes mefkûre dâima gök gürültüleri ve şimşegin aydınlıkları arasında tecellî eder. [...] Müttefik donanması, Çanakkale önünde istediği, beklediği sonucu elde edememekteydi. “[...] Dört beş zırhlılarını batırarak, sekiz on harp gemilerini hasara uğratarak, kalelerimiz önünde mağlûp ve münhezim ric'ate mecbur oluyorlarmış. ‘Martta vukua gelen Çanakkale Muharebesi [...] asr-ı hâzırın Osmanlı Tarih-i Harbinde sevinç ve iftiharla okunacak sahifeleri(ni) işgal edecektir; Çanakkale müdafaası Plevne müdafaasıyla bir sırada zikrolunacaktır. Çok zayıt (la) [...] ric'ate mecbur

olan İngiliz-Fransız donanması, [...] henüz ikinci bir taarruza kalkışmadı; eksiklerini doldurmak, hasarını tamir etmek, belki de karaya asker ihracı için asker devşirmekle meşguldür. Anûd (inatçı) düşman, ağleb (büyük) ihtimal, talihini bir daha denemeye teşebbüs edecektir. 5 (18) Mart Muharebesinde, payitahtın cenup kapısını müdafaa eden kahraman askerlerimizin kıymet-i maneviyesi, göğüslerimizi sürür (sevinç) ve iftihar ile şişirecek surette tezahür etti. [...] üstlerine cehennem yağsa yine hiç aldırmaksızın ancak top ve tüfengin mermisini hedefine isabet ettirmeyi düşünen Silistre ve Plevne kahramanlarının lâyük evlâdı, o korkmak nedir bilmeyen Osmanlılar olduklarını gördük. Bugünkü Kale-i Sultaniye müdafilerinin Krupplarını (Alman silahı) kullanmaktaki maharetleri, Koca Köprülü'nün bal-yemez topçularının maharetinden farksız olduğunu anladık: İkinci hücumu havf ve telaşsız bekleyebiliriz.”

“Türk Yurdu”nda savaş süresince “Çanakkale Cephesi” özelinde şu başlıklar altında yazılar neşredilmiştir: “1330 Senesi”, “Kuvvet ve Siyaset Muharebesi” (Ahmed Ferid), “Türk Âleminde” (Yusuf Akçuraoğlu), “Türklük Şuûnu-Osmanlıların İslâm Âlemine Müstevli İngilizlere İkinci Mühim Galebeleri” (Yusuf Akçuraoğlu), “Gidenler ve Gelenler” (Faliş Rıfkı), “Çanakkale Müdafaası”, “Çanakkale Müdafaası ve Kafkasya Müsademesi”, “Gelibolu'da Kat'î Zafer”, “Harp Hatıraları-Anadolu Simalarından” (Hamdullah Suphi), “Harbin

Sene-i Devriyesi”, “Türk Kadınlığının Harb-i Umumideki Faaliyeti” (Lebib Selim), “Türklerin Ödünç Almaya En Haklı Oldukları Bir Akça” (Parvus), “Sarhoşluğa Karşı”, “Siyaset ve Askerlik Yılı”, “Şanlı Askerleri Takdir”, “Türk Ocağındaki Kış Müsamerelerinin Sonu”, “Türklük Şuûnu”, “Türklük Şuûnu-Çanakkale Hücum ve Müdafaası”, “Türklük Şuûnu-Çanakkale’ye Giden Heyet-i Edebiye’nin Avdeti”, “Türklük Şuûnu-Anafartalar ve Arıburnu Büyük Muzafferiyeti”.

“Türk Yurdu” sayfalarında yukarıdaki makale ve haberler dışında ayrıca Çanakkale Cephesi’ne dair şu şiirlere de yer verilmiştir: “Çanakkale Güllenenirken”, “Çanakkale 1-2” (Feyzullah Sacit), “Çanakkale Şehitliğinde” (Enis Behiç), “Nöbetçi ve Yıldız” (Yusuuf Ziya).

Kaynakça

- Gündoğan, Hatice. “Türk Yurdu Dergisinde 1914-1918 Yılları Arasında Yayımlanmış Şiirlerde Savaş İzleği”. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi. 2015, 7(4); 89-111.
- Erkan, Ümmet. “Türk Yurdu Dergisinde İktisat Yazılarının Analizi (1911-1931)”. Bartın Üni. Edebiyat Fakültesi Dergisi. 2018, 3(1); 13-30.
- <https://www.turkyurdu.com.tr> (Erişim tarihi: 11.05.2024)
- Karaca, Erdem. “Çanakkale Muharebeleri’ne Işık Tutan Bir Kaynak Olarak Türk Yurdu Dergisi”. 100. Yılında Çanakkale Savaşları Uluslararası Kongresi (21-25 Mayıs 2015/Çanakkale). Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2017, s. 271-310.
- Özkan, Asaf. “Millet-Milliyetçilik-Millî Tarih Bağlamında Türk Yurdu Dergisi’nde Millî Tarih

Oluşturma Çabaları (1911-1918)”. Atatürk Üni. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. 2008, Sayı: 37; 289-309.

- Sezgin, Sema. “Türk Yurdu Dergisinde Rusya Türkü Yazarlar, Fikirleri ve Türklüğe Katkıları”. Avrasya İncelemeleri Dergisi. 2021, 10(2); 297-321.
- Şengül, Mehmet Bakır. “Türk Yurdu Dergisinde Yer Alan Şiirlerde Çanakkale Zaferi”. Bitlis Eren Üni. Sosyal Bilimler Dergisi. 2020, 9(1); 8-14.
- Türk Yurdu. 1. Cilt (1-2/1. Cilt), 1911-1912, Yıl: 1, Sayı: 1 [17 Teşrinisani 1327(Rumi)/30 Kasım 1911(Miladi)], Ankara: Tutibay Yayınları (Yeniden Basım), 1998.
- Türk Yurdu. 1. Cilt (1-2/2. Cilt), 1911-1912, Yıl: 1, Sayı: 13 (03 Mayıs 1328/16 Mayıs 1912), Ankara: Tutibay Yayınları (Yeniden Basım), 1998.
- Türk Yurdu. 2. Cilt (3-4/3. Cilt), 1912-1913, Yıl: 2, Sayı: 25 (18 Teşrinievvel 1328/31 Ekim 1912), Ankara: Tutibay Yayınları (Yeniden Basım), 1999.
- Türk Yurdu. 4. Cilt (7-8-9/8. Cilt), 1914-1916, Yıl: 4-5, Sayı: 79 (5 Mart 1331/18 Mart 1915), Ankara: Tutibay Yayınları (Yeniden Basım), 1999.
- Türk Yurdu. 4. Cilt (7-8-9/9. Cilt), 1914-1916, Yıl: 4-5, Sayı: 100 (31 Kanunievvel 1331/13 Ocak 1916), Ankara: Tutibay Yayınları (Yeniden Basım), 1999.
- Türk Yurdu. 5. Cilt (10-11/10. Cilt), 1916-1917, Yıl: 4-5, Sayı: 102 (26 Kanunısani 1331/10 Şubat 1916), Ankara: Tutibay Yayınları (Yeniden Basım), 2000.
- Türk Yurdu. 6. Cilt (12-13/12. Cilt), 1917, Yıl: 5, Sayı: 129 (01 Mart 1333/01 Mart 1917), Tutibay Yay., Ankara: Tutibay Yayınları (Yeniden Basım), 2000.
- Türk Yurdu. 7. Cilt (14. Cilt), 1918, Yıl: 7, Sayı: 154 (01 Mart 1334/01 Mart 1918), Tutibay Yay., Ankara: Tutibay Yayınları (Yeniden Basım), 2000.
- Yalçın, Yılmaz, “Türk Yurdu Dergisi’nde Mefkûre Üzerine

Tartışmalar (1911-1918)”. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi. 2016, Sayı: 53 (Özel sayı); 357-387.

Atf

Karaca, Erdem. “Türk Yurdu Dergisi”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, İstanbul: Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8), 2024.

Erdem Karaca, “Türk Yurdu Dergisi”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8), İstanbul 2024.